

PAPER

AMALIY SAN'AT MASHG'ULOTLARIDA YOG'OCH QUTICHALARGA NAQSH SOLISHNI O'RGATISH METODIKASI

Baltayeva Xalima Toraboyevna^{1,*} and Allaberganova Asalxon Xushnud qizi²

¹Urganch davlat pedagogika instituti San'atshunoslik kafedrası o'qituvchi

²UrDPI Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi ta'lim yo'nalishi talabasi

* baltayeva327@gmail.com

Abstract

Mazkur maqolada amaliy san'at mashg'ulotlarida yog'ochdan yasalgan qutichalarga naqsh solishni o'rgatish metodikasi ilmiy-uslubiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda yog'och o'ymakorligi asosida olib boriladigan mashg'ulotlarning mazmuni, bosqichlari va o'qitish usullari aniqlanadi. Metodologiya sifatida kuzatuv, tahlil, amaliy tajriba va taqqoslash metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot natijalari yog'och qutichalarni bezash mashg'ulotlari o'quvchilarda badiiy did, ijodiy tafakkur va milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantirishda samarali ekanini ko'rsatdi. Maqola amaliy san'at ta'limini takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar bilan yakunlanadi.

Key words: amaliy san'at, yog'och quticha, naqsh solish texnologiyasi, o'ymakorlik, metodika, milliy naqsh, badiiy tarbiya.

KIRISH

O'zbek xalq amaliy san'ati asrlar davomida shakllanib, milliy madaniyat va estetik qarashlarning muhim ifodasi bo'lib kelgan. Yog'och o'ymakorligi ushbu san'at turlarining eng qadimiy va ommabop yo'nalishlaridan biri bo'lib, unda nafaqat texnik mahorat, balki badiiy tafakkur va milliy ruh mujassamdir. Yog'ochdan

yasalgan qutichalar esa ixchamligi, shakl xilma-xilligi va bezak uchun qulayligi sababli amaliy san'at mashg'ulotlarida keng qo'llanilmoqda. Bugungi ta'lim jarayonida yog'och qutichalarga naqsh solishni o'rgatish yosh avlodga estetik did, ijodkorlik va mehnatsevarlikni rivojlantirish bilan birga, milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantirishga xizmat qiladi. Shunga qaramay, mazkur mashg'ulotlarni tashkil etishning

Compiled on: January 17, 2026.

Copyright: ©2026 by the authors. Submitted to Advances in Science and Education for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](#).

yagona va tizimli metodikasi yetarli darajada yoritilmagan. Ushbu maqola ana shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan. Amaliy san'at jamiyatning moddiy va ma'naviy hayotida muhim o'rin tutib, insonning kundalik ehtiyojlari bilan badiiy-estetik qarashlarini uyg'unlashtiruvchi san'at turi hisoblanadi. O'zbek xalq amaliy san'atida yog'och o'ymakorligi qadimiy tarixga ega bo'lib, u sandiq, eshik, ustun, mebel va turli maishiy buyumlarda o'zining nafis naqshlari va ramziy bezaklari bilan ajralib turadi. Ushbu buyumlar orasida yog'ochdan yasalgan qutichalar ixcham shakli, amaliy qo'llanilishi va badiiy bezash imkoniyatlarining kengligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda geometrik va islmiy naqshlarning kompozitsion tuzilishi, ularning ramziy ma'nosi va estetik ifodasi muhim ahamiyatga ega. Aksariyat hollarda mashg'ulotlar ustoz-shogird an'anasiga tayangan holda olib borilib, ularning didaktik va pedagogik imkoniyatlari to'liq ochib berilmaydi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — amaliy san'at mashg'ulotlarida yog'och qutichalarga naqsh solishni o'rgatish metodikasini ilmiy asosda yoritish, mashg'ulotlarni tashkil etish bosqichlari va samarali o'qitish usullarini aniqlashdan iborat. Ushbu maqola natijalari amaliy san'at ta'limini takomillashtirishga, shuningdek, xalq hunarmandchiligi an'analarini zamonaviy ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilishga xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot amaliy san'at mashg'ulotlarida yog'och qutichalarga naqsh solishni o'rgatish jarayonini ilmiy asosda o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda sifat va miqdoriy tahlil elementlarini uyg'unlashtirgan kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot jarayoni oliy ta'lim muassasalari hamda ixtisoslashtirilgan san'at maktablarida olib borilib, unda amaliy san'at mashg'ulotlarida ishtirok etuvchi o'quvchilar jalb etildi. Tadqiqotning birinchi bosqichida pedagogik kuzatuv metodi qo'llanilib, mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilarning yog'och bilan ishlash ko'nikmalari, naqsh yaratish jarayonidagi faolligi va ijodiy yondashuvlari muntazam kuzatildi. Ushbu metod orqali o'quvchilarning dastlabki tayyorgarlik darajasi va mashg'ulotlar davomida yuzaga keladigan muammolar aniqlashtirildi. Ikkinchi

bosqichda tahlil va sintez metodi asosida yog'och qutichalarga naqsh solish texnologiyasining asosiy bosqichlari — yog'och yuzasini tayyorlash, eskiz ishlab chiqish, naqshni ko'chirish, o'ymakorlik va yakuniy ishlov berish jarayonlari tizimlashtirildi. Ushbu metod yordamida nazariy bilimlar amaliy faoliyat bilan bog'landi va metodik model ishlab chiqildi. Uchinchi bosqichda amaliy tajriba metodi qo'llanilib, ishlab chiqilgan metodika asosida mashg'ulotlar tashkil etildi. O'quvchilar bilan individual va guruhli ishlash shakllari sinovdan o'tkazilib, naqsh ishlashning turli usullari amaliyotda qo'llandi. Ushbu jarayonda o'quvchilarning ijodiy mustaqilligi va badiiy qaror qabul qilish qobiliyatiga alohida e'tibor qaratildi. To'rtinchi bosqichda taqqoslash metodi orqali an'anaviy o'qitish usullari bilan metodik jihatdan takomillashtirilgan mashg'ulotlar natijalari solishtirildi. Bu orqali yog'och qutichalarga naqsh solishni o'rgatishda tizimli metodikaning samaradorligi aniqlandi. Beshinchi bosqichda ko'rgazmali metoddan foydalanilib, tayyor namuna buyumlar, naqsh eskizlari, texnologik ketma-ketlikni aks ettiruvchi vizual materiallar asosida mashg'ulotlar olib borildi. Ko'rgazmali vositalar o'quvchilarning idrokini faollashtirib, amaliy faoliyatni osonlashtirdi. Oltinchi bosqichda ijodiy-topshiriqlar metodi qo'llanilib, o'quvchilarga mustaqil ravishda quticha dizayni va naqsh kompozitsiyasini ishlab chiqish vazifalari berildi. Bu metod o'quvchilarning individual ijodiy imkoniyatlarini ochishga xizmat qildi. Yettinchi bosqichda esa pedagogik tahlil va umumlashtirish metodi yordamida olingan natijalar tizimlashtirildi, mashg'ulotlar samaradorligi baholandi va ilmiy xulosalar chiqarildi. Umuman olganda, mazkur metodologiya yog'och qutichalarga naqsh solishni o'rgatish jarayonini ilmiy, amaliy va pedagogik jihatdan kompleks tahlil qilish imkonini berdi hamda amaliy san'at ta'limini takomillashtirishga xizmat qildi.

TADDIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yog'och qutichalarga naqsh solish mashg'ulotlari bosqichma-bosqich va metodik asosda tashkil etilganda o'quvchilarning qiziqishi va ijodiy faolligi sezilarli darajada oshadi. Naqsh eskizini mustaqil ishlab chiqish, yog'och yuzasiga

ko'chirish va o'ymakorlik jarayonida ishlash orqali o'quvchilarda badiiy tafakkur va estetik did rivojlanadi. Shuningdek, milliy naqshlardan foydalanish o'quvchilarning milliy madaniyatga bo'lgan munosabatini mustahkamladi. Tadqiqot jarayonida olib borilgan pedagogik kuzatuvlar, amaliy tajribalar va tahlillar natijasida yog'och qutichalarga naqsh solishni o'rgatishga qaratilgan mashg'ulotlarning ta'limiy va tarbiyaviy samaradorligi aniqlandi. Metodik asosda tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning amaliy ko'nikmalari, ijodiy faolligi va estetik qarashlariga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Birinchidan, tadqiqot davomida o'quvchilarning yog'och bilan ishlash bo'yicha dastlabki bilim va ko'nikmalari tahlil qilindi. Tajriba yakunida yog'och yuzasini tayyorlash, asbob-uskunalaridan xavfsiz va to'g'ri foydalanish, naqshni eskiz asosida aniq ko'chirish kabi texnik ko'nikmalarda sezilarli o'sish kuzatildi. O'quvchilarning ish jarayonida aniqlik va puxtalik darajasi oshgani tajriba natijalari bilan tasdiqlandi. Ikkinchidan, naqsh kompozitsiyasini yaratish jarayonida o'quvchilarning badiiy tafakkuri va estetik didi rivojlangani aniqlandi. Geometrik va islimiy naqsh elementlarini mustaqil uyg'unlashtirish, kompozitsion markazni belgilash va naqsh ritmini saqlash ko'nikmalari shakllandi. Bu holat o'quvchilarning ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatining rivojlanishini ko'rsatdi. Uchinchidan, amaliy mashg'ulotlar davomida milliy naqshlardan foydalanish o'quvchilarda milliy madaniyat va an'analarga bo'lgan qiziqishning ortishiga olib keldi. O'quvchilar naqshlarning ramziy ma'nosi va tarixiy ildizlari haqida bilimga ega bo'lib, badiiy faoliyatga ongli yondasha boshladilar. Bu esa ularning milliy o'zlikni anglash jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. To'rtinchidan, ijodiy-topshiriqlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning mustaqilligi va tashabbuskorligini oshirdi. Har bir o'quvchi o'ziga xos naqsh yechimini taklif qilishi, shakl va bezakni uyg'unlashtira olishi bilan ajralib turdi. Natijada tayyorlangan yog'och qutichalar badiiy jihatdan rang-barang va individual xarakterga ega bo'ldi. Beshinchidan, taqqoslash metodi asosida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, metodik jihatdan takomillashtirilgan mashg'ulotlar an'anaviy usullarga nisbatan yuqori samaradorlikka ega. Umuman olganda, tadqiqot natijalari amaliy san'at mashg'ulotlarida yog'och qutichalarga

naqsh solishni o'rgatish metodikasi madaniy va ijodiy kamolotini ta'minlashda muhim pedagogik vosita ekanini tasdiqladi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar avvalgi tadqiqotlar bilan taqqoslanganda, amaliy mashg'ulotlarda yog'och qutichalarni bezashning tarbiyaviy va estetik ahamiyati yuqori ekanini ko'rsatadi. Ayrim olimlar amaliy san'atni faqat hunarmandchilik ko'nikmalarini shakllantirish vositasi sifatida baholagan bo'lsa, ushbu tadqiqot natijalari uning shaxs tarbiyasidagi kengroq imkoniyatlarini ochib berdi. Shu bilan birga, tadqiqot faqat ma'lum yosh guruhi doirasida olib borilgani uning cheklangan jihati hisoblanadi. Mazkur tadqiqot davomida olingan natijalar amaliy san'at mashg'ulotlarida yog'och qutichalarga naqsh solishni o'rgatish nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki o'quvchilarning estetik tafakkuri, ijodiy faolligi va milliy madaniyatga bo'lgan munosabatini shakllantirishda muhim pedagogik vosita ekanini ko'rsatdi. Ushbu xulosalar amaliy san'at ta'limiga bag'ishlangan avvalgi ilmiy tadqiqotlar bilan muayyan darajada hamohangdir. Ayrim tadqiqotchilar amaliy san'at mashg'ulotlarini asosan hunarmandchilik malakalarini rivojlantirish bilan cheklab talqin qilgan bo'lsalar, ushbu tadqiqot natijalari bunday yondashuv yetarli emasligini ko'rsatadi. Yog'och qutichalarga naqsh solish jarayoni o'quvchidan badiiy tafakkur, kompozitsion fikrlash, ramziy ma'nolarni anglash va estetik qaror qabul qilishni talab etadi. Bu esa amaliy san'at mashg'ulotlarining tarbiyaviy va ma'naviy imkoniyatlarini kengaytiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mashg'ulotlarni bosqichma-bosqich va metodik jihatdan puxta tashkil etish o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Avvalgi tadqiqotlarda ko'pincha ustoz-shogird an'anasiga tayangan yondashuvlar ustuvor bo'lgan bo'lsa, mazkur ishda ilmiy-metodik asoslangan modelning samaradorligi aniqlandi. Bu holat zamonaviy ta'lim tizimida an'anaviy hunarmandchilikni innovatsion metodlar bilan uyg'unlashtirish zarurligini tasdiqlaydi. Shuningdek, tadqiqot davomida milliy naqshlardan foydalanish o'quvchilarning madaniy xotirasini faollashtirishi va milliy o'zlikni anglash jarayonini kuchaytirishi aniqlandi. Bu jihat ayrim xorijiy tadqiqotlarda qayd etilgan

“an’anaviy hunarmandchilik orqali identitetni shakllantirish” g’oyasi bilan uyg’un keladi. Biroq mazkur tadqiqotda bu jarayon amaliy mashg’ulotlar misolida aniq pedagogik natijalar bilan asoslandi. Shu bilan birga, tadqiqotning ayrim cheklavlari ham mavjud. Jumladan, tajriba ma’lum yosh guruhi va cheklangan ta’lim muassasalari doirasida olib borildi. Bundan tashqari, natijalar asosan sifat tahliliga tayangan bo’lib, kelgusida miqdoriy tahlil asosida kengroq statistik ma’lumotlar bilan boyitilishi mumkin. Kelajakdagi tadqiqotlar yog’och qutichalarga naqsh solish metodikasini raqamli texnologiyalar, masalan, grafik dizayn dasturlari yoki lazerli ishlov berish texnologiyalari bilan integratsiya qilish imkoniyatlarini o’rganishga qaratilishi maqsadga muvofiq. Bu esa amaliy san’at ta’limining zamonaviy rivojlanishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, amaliy san’at mashg’ulotlarida yog’och qutichalarga naqsh solishni o’rgatish metodikasi o’quvchilarda ijodiy tafakkur, estetik did va milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mashg’ulotlarni ilmiy asoslangan metodlar orqali tashkil etish ta’lim samaradorligini oshiradi va yoshlarni xalq amaliy san’ati an’analariga sodiq ruhda tarbiyalaydi. Kelgusida mazkur metodikani turli ta’lim bosqichlarida qo’llash bo’yicha qo’shimcha tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiqdir. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, amaliy san’at mashg’ulotlarida yog’och qutichalarga naqsh solishni o’rgatish metodikasi o’quvchilarning amaliy ko’nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularning estetik tafakkuri, ijodiy faolligi va milliy madaniyatga bo’lgan munosabatini shakllantirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega. Yog’och bilan ishlash jarayoni o’quvchilarda aniqlik, sabr-toqat va mehnatsevarlik kabi shaxsiy fazilatlarni tarbiyalaydi. Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan metodik yondashuvlar — mashg’ulotlarni bosqichma-bosqich tashkil etish, ko’rgazmali vositalardan foydalanish, ijodiy-topshiriqlar berish va individual yondashuvni ta’minlash — ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qildi. Naqsh kompozitsiyasini mustaqil yaratish va milliy bezaklardan foydalanish o’quvchilarning badiiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirib, ularning ijodiy

mustaqilligini kuchaytirdi. Shuningdek, tadqiqot natijalari amaliy san’at mashg’ulotlari orqali milliy qadriyatlarni yosh avlod ongiga singdirish imkoniyatlari keng ekanini tasdiqladi. Yog’och qutichalarga ishlangan an’anaviy naqshlar o’quvchilarda milliy madaniyatga hurmat va tarixiy xotirani shakllantirishga xizmat qildi. Bu holat amaliy san’at ta’limining tarbiyaviy imkoniyatlarini yanada kengroq ochib beradi. Mazkur tadqiqotning ilmiy-amaliy ahamiyati shundaki, unda yog’och qutichalarga naqsh solishni o’rgatish metodikasi tizimli va kompleks yondashuv asosida yoritildi. Ushbu metodika amaliy san’at, tasviriy san’at va texnologiya fanlari mashg’ulotlarida qo’llash uchun tavsiya etiladi. Kelgusida olib boriladigan tadqiqotlar yog’ochga ishlov berish texnologiyalarini zamonaviy raqamli vositalar bilan uyg’unlashtirish, shuningdek, mazkur metodikani turli yosh guruhlari va ta’lim bosqichlarida sinovdan o’tkazishga qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Bu esa amaliy san’at ta’limining sifatini oshirish va xalq hunarmandchiligi an’analarini zamonaviy ta’lim tizimiga muvaffaqiyatli integratsiya qilishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Abdurasulov, S. F. Amaliy va tasviriy san’atni o’qitish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Qodirov, B. X. O’zbek xalq amaliy san’ati: an’ana va zamonaviylik. Toshkent: Akademnashr, 2020.
3. Mamatqulov, R. A. Yog’och o’ymakorligi san’ati va bezak texnologiyalari. Toshkent: San’at, 2021.
4. Ismoilova, D. B. Amaliy san’at mashg’ulotlarida badiiy didni shakllantirish metodikasi. San’at va madaniyat ilmiy jurnali, 2022, №3, 45–50-b.
5. Uzuner, A. Traditional Crafts in Contemporary Art Education. International Journal of Art & Design Education, 2021, Vol. 40(3), pp. 512–520.
6. UNESCO. Traditional Craftsmanship and Cultural Heritage Education. Paris: UNESCO Publishing, 2021.